#378

378

GUNUN YAZISI

VATAN
1 Nisan1962

<< Türk Filolojisi Temel Kitabı >> adile, milletlerarası bir işbirliğinin mahsülü olarak şimdiye kadar ancak bir cildi yayınlanan, diğer ciltleri hazırlanmakta olan eserin Türklerle ilgili maddelerinin redaksiyon sekreterliğini yapmakta olan Prof. Pertev Naili Boratav (Paris) ın gazetemize yolladığı 25 mart 1962 tarihli mektubu aşağıda okuyacaksınız. Daha önce mektup sahibi ile, adı geçen eser konusunda bilimsel ihtilaflara düşen Prof. Zeki Velidi Togan (İstanbul) arasında özel mektuplaşmalar safhasındaki yazışmalar 15 mart 1962 tarihinde basına da intikal etmiş, ayrıca Prof. Z. V. Togan, bilimsel ve şahsi suçlamalarını bir makale halinde de yayınlamıştı. P N. Boratav'ın şimdiye kadar yayınlanmıyan mektubunu aynen verirken Prof. Z. V. Togan'ın son yazısındaki suçlamalardan henüz haberli olmadığını, belirtmek isteriz.

Boratav'ın Mektubu

Halen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Türk Tarihi kürsüsünü işgal etmekte olan Profesör Zeki Velidi Togan. gerek Türkiye'de, gerekse Batı memleketlerindeki türkologlar çevresinde,<<Türk Filolojisi Temel Kitabı>> (Philogiae Turcicae Fundamental) nın ikinci cildinin neşri hazırlıklariyle ilgili çalışmalar vesilesi ile, aleyhime, bir ilim adamından beklenmiyecek mahiyette, çirkin bir kampanya açmıştır, Onun böyle bir harekete tevessül etmeğe hazırlandığını, bana hitaben yazdığı 31 Aralık 1961 tarihli mektuptan sezmiştim.Şimdi,bazı meslektaşlarıma da tahriren veya şifahen, gerek<<Fundamenta>>çalışmaları, gerekse şahsım hakkında uluorta birtakım mütalaalar yürüttüğünü duyuyorum. Bunun içindir ki <<Fundamenta>> çalışmalariyle uzaktan yakından ilgili meslekdaşlarımı vaziyetten haberdar etmeyi bir vazife saydım.

Vakıa şundan ibarettir: Profesör Togan, tahrir komitesi azaları arasında bulunduğu <<Fundamenta>> nın neşrine, benim faal olarak iştirakimi, baştan itibaren hoş karşılamamış, eseri hazırlıyanlar arasından çıkarılmamı istemiş, kitabın muhtelif hazırlık safhalarında, bu fikrinde direnmiş, fakat hiçbir defasında bu düşüncede kendisine iltihak eden kimse bulamamıştır. Nihayet yazıların matbaaya verilmesinden önce, çalışmaların son durumunu gözden geçirmek üzere, Paris'te 14 Aralık 1961 tarihinde yapılan son toplantıda, tahrir heyeti azalarından Profesör Helmuth Scheel'in, kitabın iç kapağı üzerine <<redaksiyon sekreteri>> sıfatiyle benim adımın konması teklifine şiddetle itiraz etmiş, itirazı yerinde görülmeyip, Prof. Scheel'in teklifi Z. V. Togan hariç, heyet azalarının ittifakiyle kabul edilince, tahrir heyeti azalığından istifa etmiştir.

Ben <<Fundamenta>> çalışmalarına, birinci cildin endeksini tertip etmek üzere 1958 de katıldım. İkinci cildin işbölümünü ve planını tesbit etmek üzere benim gıyabımda yapılan, Z. V. Togan'ın iştirak ettiği bir toplantıda, bu cilde girecek olan <<halk edebiyatı>> bahislerinin yazılmasının bana havale edilmesi kararlaştırılmış.Daha sonra, hazırlıklarına başlanan bu ikinci cildin <<redaksiyon sekreterliğini>> yani: türkçe yazılan makalelerin tercümesi, umumiyetle

yazıların plana uydurulması bakımından gözden geçirilmesi, traskripsiyon, üslup, şekil, v.s. bakımlarından ayarlanması gibi işlerin tedvirini kabul etmemi Profesör Scheel benden istedi Onun bu teklifini, üzerinde çalışmakta olduğum birçok mühim mevzuları en az iki senelik bir müddet için, bir yana bırakmak mecburiyetinde kalacağımı bildiğim halde sırf Türk kültürüne ve türkoloji ilmine yararlı ve milletlerarası ehemmiyeti haiz bir eserin meydana getirilmesinde benden beklenen bir hizmeti esirgememiş olmak endişesi ile kabul ettim. Ve bugüne kadar, bana yüklenen bu işi, bütün mesai arkadaşlarımla tam bir ahenk içinde ifa ettim.

Yalnız, Z.V Togan, bu ahenkli çalışmadan rahatsız olmaktadır. Huzursuzluğunu da <<Fundamenta>> nın müstakbel çalışmalarını bir nevi baltalama kasdını gizliyemeksizin izhar etmektedir.

Yukarıda bahis mevzuu ettiğim Paris toplantısında, benim <<komünistlik ile itham edilen bir insan>> olduğuma telmihler de bulunarak, eserin kapağında adımın görülmesinin

Yazan:
Pertev Naili Boratav

<<Türkiye'deki ilim ve hükümet çevrelerinde şiddetli tepkilere sebebiyet vereceğini> ileri sürmüş, böylece toplantıda hazır bulunanlardan, mazimi ve geçmiş yıllardaki faaliyetlerimi yakından bilmiyenler nezdinde beni <<Türk hükümetince ve üniversiteler muhitince şüpheli bir şahıs >> gibi göstermeğe ve UNESCO ile << Milletlerarası Orientalistler Birliği >> çevrelerinde hakkımda kötü zanlar uyandırmağa çalışmıştır. Z. V. Togan, orada herkesten layık olduğu cevabı aldı ve tahrir komitesinden istifa etti.

Şimdi ise << Fundamenta >> yazı heyeti toplantısında sarfettiği mücerret iddialarla da kalmıyor. Bana yazdığı mektuptan da anlıyorum ki, benim Fundamenta'nın ikinci cildine yazdığım yazılarımdan ve müelliflerden bazılarının yazıları hakkında, vazifem icabı, redaksiyon heyetine yazılı olarak tevdi ettiğim raporlarda belirttiğim tenkidlerden kendine göre çarpık çurpuk manalar çıkartıyor, bu <<tefsir>> leri ile, benim <<komünist metodları>> ile Fundamenta'nın <<sansörlüğünü>> yaptığımı ispata yelteniyor ve bu iddialarını sağa sola, uzağa yakına, türlü vasıtalarla yaymağa çalışıyor.

Z. V. Togan'ın, müelliflerin yazılarının <<sansür edilmesi>> diye vasıflandırdığı şey, yukarıda bahis mevzuu ettiğim gibi, tahrir heyetine verdiğim raporlarda her müellifin yazısına ait serdedilmiş tenkidlerdir, Bunlar ise, eksiklerin tamamlanması ,lüzumsuz sayılabilecek ve yazıya ayrılmış sahife miktarını aşan uzunlukların kısaltılması, <<Fundamenta>> gibi ilmi bir eserin üslup ve ifadesinde görülmemesi gereken, objektifliğe aykırı, veya polemik havası taşıyan kısımların tadili gibi hususlara aittir. Bu gibi pürüzler, sırası geldikçe müelliflerle de temas edilip onların da tasvibi alınmak suretiyle giderilmektedir. Muayyen bir plan ve metod gözetilerek hazırlanan her kollektif eserde, ancak böyle hareket edilir.

Zeki Velidi Togan'nın yazısı (Kazak Edebiyatı) ile Bay Abdullah Taymas'ın Kırım ve Kazan Tatar Edebiyatlarına dair yazılarında, sade benim değil, tahrir heyeti azalariyle UNESCO mümessilinin de gözüne batan ve muhteva bakımından <<Fundamenta>> nın prensiplerine aykırı siyasi bir polemik edası taşıyan yerler vardı. Halbuki, Togan ve Taymas gibi, Sovyetler Birliğine dahil cumhuriyetlerin edebiyatlarından bahseden diğer müellifler mesela J. Benzing, Abdülkadir İnan, Ahmet Cafer oğlu, v.s. mevzularını ağırbaşlı ve objektif şekilde işlemişlerdir.

Kaldı ki, Zeki Velidi'nin, yazılar üzerine mütalaalarım hakkında da tam ve sarih bir fikri olamamıştır; zira, ne raporlarımı, ne de makalelerin tercümelerini görmüş değildir. Toplantımız sırasında söz arasında geçen bir iki hükümden ve A. Taymas'ın yazılarından birinin sahife kenarlarına, benden evvel yazıyı gözden geçiren Prof. Benzing'in, daha sonra da benim, kurşun kalemiyle ve hatırlatma maksadiyle yazdığımız ufak notlardan veya işaretlerden, türlü gizli manalar çıkartmağa çalışmıştır. Bu gayretleri da hareketlerinde ne kadar kasıtlı olduğunu gösterir.

Gerçekte, Z. V. Togan'ın << Fundamenta>> çalışmalarını bir buhrana sokma gayretinde benim adım ve şahsım, küçücük bir bahaneden ibarettir. İstifasından sonra, tahrir heyetine tevdi ettiği bir muhtıradan da anlaşıldığı veçhile, onun asıl maksadı, eserin gerek ikinci, gerekse program hazırlıkları başlamış bulunan üçüncü cildi çalışmalarında, redaksiyon heyetinin, kendi seçtiği ve idare ettiği kimselerden müteşekkil ikinci <<ali>> bir heyetin kontrolü altına girmesidir. Benim naçiz şahsım, onun gürültülü istifasına vesile olmamış olsaydı, tasarladığı bu yeni organizasyonu <<Fundamenta>> heyetine zorla kabul ettirmeğe çalışacak, muvaffak olamadığı takdirde, bugün karşılaştığımız mahiyette hareketlerin aynına tevessül edecekti.

Z. V. Togan'ın, yukarıda temas ettiğim <<politik>> karakterde ağır isnatlarına karşılık söyliyeceklerim şundan ibarettir: Benim hesabı görülmemiş hiç bir fiilim yoktur. Hayatımda hiç bir zaman politika ile uğraşmadım. Beni hocalık mesleğimden ayrılmağa mecbur eden hadiseler sırasında, adım politikaya sırf pespaye politikacıların adi menfaatleri yüzünden karıştırıldı. Bu insanların bütün gayretlerine rağmen ben, - Z. V. Togan'ın ileri sürdüğü gibi - komünistlik isnadiyle değil, bir davaya mevzu olması düşüncesi insana gülünç gelen bir iddia ile, <<Namık Kemal'i ve Ziya Gökalp'i tenkid etmek suretiyle hocalık vazifemi kötüye kullanmış olmak töhmeti>> ile mahkemeye verildim ve beraat ettim, Memleketimden, herhangi bir Türk vatandaşının seyahate çıkması şeklinde ayrıldım. Yabancı memleketlerde oturan ve Türk pasaportunu hamil her Türk vatandaşının haklarına sahibim.

Üniversiteden ayrıldığım 1948 tarihinden beri, Türkiye'de Devlet parasiyle ve resmi ilmi müesseselerce neşredilen mecmua ve ansiklopedilerde birçok yazılarım çıktı. Gerek kendi vatanımda, gerek Batı memleketlerinde kitaplarım, makalelerim neşredildi. Türk kültürünü, Türk folklorunu kudretimin yettiği ölçüde bütün dünyaya tanıtmaya çalıştım. Birçok defalar memleketimin tek mümmesili olarak, mühim kongrelere, milletlerarası ilmi toplantılara iştirak ettim... Bütün bu faaliyetlerimin hangisinde Z. V. Togan, benim yüzümü kızartacak, mensup olduğum milleti küçük düşürecek bir şey gösterebilir? Hukiki bakımdan, Ankara Üniversitesinin <<açıkta kalmış memur statüsüne tabi bir profesörü>>yüm. İstediğim zaman Türkiye'ye dönerim. Zeki Velidi Togan'ın, kendisinden çok daha derin ve içten bağlarla bağlı olduğum bir memleketle ilgim bahsinde söz hakkı olamaz.

Ne memleket efkarı umumiyesini, ne de Devletin ve kanunların sesini temsil etmiyen bir avuç gayri mes'ul şahsın dedikodularına dayanarak bir vatandaşına, Türk kanunlarınca suç sayılan komünistlik isnad etmesinin, veya bu çeşitten telmihlerde bulunmasının, <<iftira>> maddesinden, iddia sahibini mahkum ettirecek bir suç olduğunu da Z. V. Togan'a hatırlatmak gerekir.

Mesai arkadaşlarım, milletlerarası bir işbirliğinin güzel bir örneği olarak meydana çıkarılmak istenen bir eserin hazırlanması sırasında, ortaklama işimizin ahenk ve huzurunu bozan bu üzücü hadisenin tek mes'ulünün Z. V. Togan olduğunu bilirler. Benim bütün iyi niyetim ve bütün

imkanlarım ile bu kollektif çalışmada yardımlarımı esirgemediğimi takdir ederler. Beni yakından tanımadıkları ve hadiseleri teferruatiyle bilmedikleri için, durup dururken patlak veren bu buhranın sebebini anlıyamıyan meslekdaşlarımı, bu açıklama ile aydınlatmak istedim. Meslekdaşlararası münasebetlerde rastlanması acı olan böyle bir hadiseyi teşrih etmek mecburiyetinde kaldığım için, ne kadar üzüntü duyduğumu arkadaşlarımın takdir edeceklerini umuyorum.